

Aynurə Əliyeva

Hər hansı ölkə ilə işgüzar, iqtisadi münasibətlər qurmadan əvvəl onun hansı dəyərlərə sahib olduğunu anlamağa çalışsın. Maddi dəyərlərini araşdırmazdan əvvəl həmin ölkənin milli-mənəvi dəyərlərini qiymətləndirsin. Hər dəfə də əmin olursan ki, maddi dəyərlər yalnız tu-

Milli inqilabın yeni mərhələsini təmsil edən "Əkinçi" qəzetinin başlanğıcını qoyduğu bu yol neçə-neçə mətbu və ədəbi məktəbin formalaşma prosesinə təkan verdi, xalqın kamilləşməsinə, maariflənməsinə, milli-azadlıq hərəkatının güclənməsinə birbaşa təsir göstərdi. Tarixin müxtəlif ictimai-siyasi mərhələlərində bərkilib formalaşmış Azərbaycan mətbuatı xalqa, cəmiyyətə, insana xid-

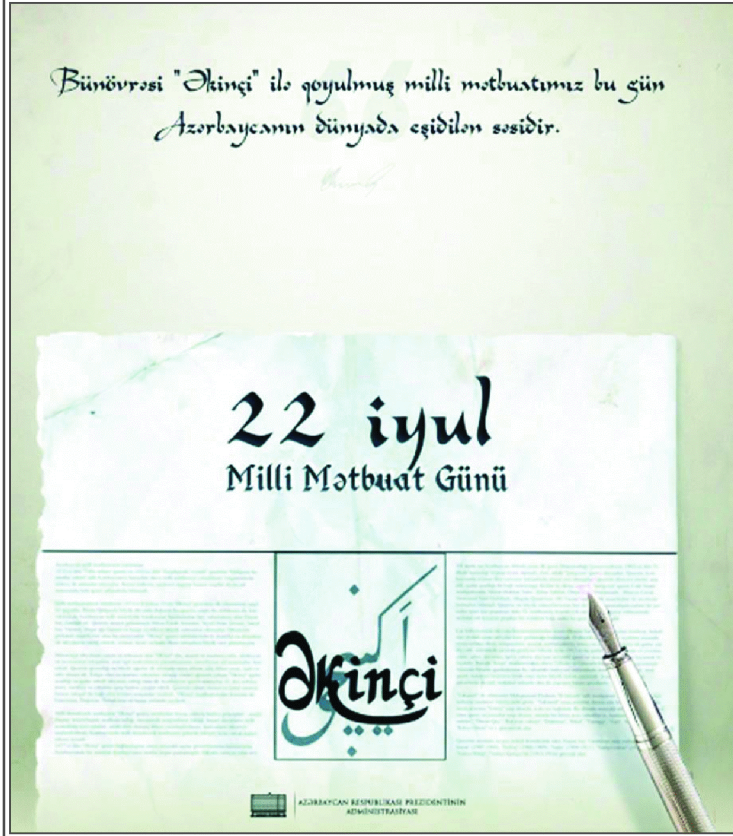
mai fikri, mətbuatı, ədəbiyyatı və dilinin, həmçinin təbiətşünaslıq elminin tarixini öyrənmək üçün "Əkinçi" çox böyük və mühüm bir mənbə idi.

Qəzetin "Daxiliyyə", "Elm xəbərləri", "Mətbuat", "Əkin və ziraət xəbərləri" və "Əfəli-əhli-dehat" bölmələrində faktlara əsaslanan çox qiymətli yazılar dərc olunurdu. Həsən bəy müxtəlif rubrikalar altında verilən qəzet materiallarında özünün və əqidə dostlarının S.Ə.Şirvani, Əlimədəd Abdullazadə, Məmnun Əl-

qəzet üçün işləmək istəyən adam tapmaq olmazdı. Sizin qüvvətinizə heyran edərəm. Belə məlum olur ki, siz öz xalqınızı çox istəyirsiniz". Zərdabi "Əkinçi" vasitəsilə Azərbaycan ellərinə maarif işığı saçacağı günləri düşünür və bu məqsədlə yorulmadan çalışırdı. Bununla bağlı suallara isə "at ölməyə otlar" deyə cavab verirdi.

Azərbaycanın mərkəzi şəhəri kimi Bakının sürətli inkişafı milli mətbuatın yaranması zərurətini doğur-

yata da aid yeni demokratik tələblər irəli sürürdü. Azərbaycanın böyük dramaturqu Nəcəf bəy Vəzirov köhnə şeirlərlə yanaşı, şairləri müasir həyatdan yazmağa, xalqı cəhəlt və qəflət yuxusundan ayılmağa, müasir ruhda tərbiyə etməyə çağırırdı. **Bununla Zərdabının səsinə Azərbaycanın bir çox görkəmli, maarifpərvər insanların səsi verirdi. Təbii ki, bu cür demokratik məqalələrindən sonra çarizmin diqtəsi ilə özlərini "zi-yalı" sayan bəzi üzəndirəq insanlar**

tarlı, zəngin ənənəli milli-mənəvi dəyərlər mövcud olduğu halda mümkündür. Əsrlər boyunca Azərbaycanın müdrik oğulları qeyri-maddi, mənəvi dəyərlərini yaradılması üçün yorulmadan, əzmə çalışıb. Bu gün müasir cəmiyyəti mətbuatsız, mədəniyyətsiz, təhsilsiz, iqtisadi və siyasi nailiyyətlər olmadan təsəvvür etmək

mət borcunu şərəflə yerinə yetirdi. Təbiətşünas alim, yorulmaz maarifpərvər Həsən bəy Zərdabi həmin qəzeti – "Əkinçi" ni nəşr etdirməklə Azərbaycan demokratik mətbuatının bünövrəsini qoydu və "Əkinçi" Azərbaycanda ictimai fikrin canlanması-na təkan verdi. H.Zərdabi nəşr etdirdiyi qəzetin adını "Əkinçi" qoysa da, orada qabaqcıl mütərəqqi ideyalar təbliğ olunurdu. Azərbaycan xalqının ana dilində oxuması çox əlamətdar bir hadisə idi. "Əkinçi" də öz növbəsində ana dilinin saflığı, zənginləş-

Klassiklərimiz mətbuatı insanların ruhunu təzələyən səhər mehi, cəmiyyətin hərəkətverici qüvvələrindən biri, dövrün aynası, xalqın görün gözünü, eşidən qulağı və s. epitetlərlə təqdim və təqdir etmişlər. Doğrudan da ümummilli mədəniyyətin tərkib hissəsi olan mətbuat mənsub olduğu xalqın həyata baxışlarını, məişət və yaşayış tərzini, ictimai-mədəni proseslərə sosial-psixoloji münasibətini özündə əks etdirən, eyni zamanda onun hər hansı məsələyə münasibətinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynayan bir vasitədir. Ona görə mətbuatın elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi baxımdan dərk və inkişaf mərhələlərinin şəhri də diqqət mərkəzində olmuş, bu barədə şeir, məqalə və kitablar yazılmış, birbirindən maraqlı fikirlər söylənmişdir. İş elə gətirmişdir ki, mətbuata, onun əhəmiyyətinə dair ilk qiymət verib fikir söyləyən qələm əhli də elə şair, yazıçı və publisistlər olmuşlar. Milli mətbuat tariximizin keçdiyi yolu araşdıran, onun ümumi mənzərəsini canlandırmağa çalışmaq təşəbbüsü ilə qələmə sarılanlar da mətbuat və ədəbiyyat xadimləri olmuşlar. F.Köçərli, Ə.Ağayev, M.Şaxtaxtılı, M.B.Məhəmmədşad və başqaları bu qəbildəndir.

Bu gün 22 iyul – Milli Mətbuat və Jurnalistika Günüdür. Bu gün bu uğurlu yolun ildönümüdür. Bu yubiley münasibətilə bu yazını işləməyi özümüze borc bildik.

Azərbaycan mətbuatının keçdiyi tarixi yol yaşı etibarilə o qədər də böyük deyil. Lakin bu yolun şərəf, ləyaqət yolu olduğu heç kimdə şübhə doğurmur. Mətbuatımızın keçdiyi tarixi yol xalqımızın qürur mənbəyidir.

məsi uğrunda mübarizə aparırdı. Həsən bəy Zərdabi öz həyatı boyu, eləcə də qəzetin səhifələrindəki yazı ilə xalqa fayda verən işlərlə məşğul olmağı əsas vəzifə hesab edir, Azərbaycanda peşəkar teatrın bünövrəsini qoymaq, xeyriyyə cəmiyyətini açmaq Bakı Realnı Məktəbində müəllimlik və maarifçiliyi inkişaf etdirmək və s. ilə məşğul olurdu. O, əməkçi xalqa, onun tərəqqisinə və mübarizəsinə xidmət edən, zülmə, haqsızlığa, rəzalətə qarşı və ümumiyyətlə, xalqı cəhəltə saxlayan, onun inkişafına maneçilik törədən hər bir şeyə qarşı mübarizə aparan mətbuatın tərəfdarı idi. XIX əsr Azərbaycan ictimai

qəzi meyillərin təbliği ilə yanaşı məktəb, təlim-tərbiyə məsələləri ətrafında mübahisə və müzakirələrindən də çəkinməmişdir. H.Zərdabi 1876-cı ildə dərc etdirdiyi bir məqaləsində Bakıda klub açmaq, qiraət üçün kitab və qəzet gətirmək, Azərbaycan dilində elmi kitablar hazırlayıb çap etmək məqsədilə xüsusi bir cəmiyyət düzəldilməsi məsələsini irəli sürmüşdür. "Elmi xəbərlər" bölməsində dərc olunan yazılar, əsasən maarifləndirici məqsəd daşıyırdı. O zaman Bakıya gəlmiş bir fransız jurnalisti H.Zərdabi ilə söhbətində belə demişdi: "Doğrusu, siz əsl qəhrəmansınız! Bizim Fransada belə bir yoxsul

sən bəy Zərdabının yaratdığı "Əkinçi" qəzetinin dəsti-xətti əsasən bir ideya üzərində qurulmuşdur. Zərdabi və onunla birlikdə bu qəzetdə çalışan bir sıra maarifpərvər, demokratik nəşirilər Şərqi geriliyini, ədalət və sülhüünü həqiqi azadlığın olmasında görürdülər. Onlar öz sözlərini dolaylı yolla olsa belə, bu qəzet vasitəsilə xalqa çatdırmaqla bildirdilər. O dövrdə xalqın başa düşəcəyi sadə dildə yazılan bu qəzetdə belə fikirlərin səslənməsi Azərbaycanı əsarət altında saxlayan imperiya məmurlarını ciddi narahat edirdi. İlk mətbu orqan kimi "Əkinçi" öz əsas ideyasına uyğun olaraq incəsənət və ədəbi-

yerbayerdən "Əkinçi"nin üzərinə hücumu keçdilər. 1877-ci il sentyabrın 29-da "Əkinçi" öz nəşrini dayandırmağa məcbur oldu. Azərbaycan milli mətbuatının ilk qaranquşu olan bu qəzet iki illik ömür yaşasa da, xalqın milli və müasir ruhda tərbiyə olunmasında çox böyük rol oynadı. Maarifçi və demokratik ideyaların qarşı olan "Əkinçi" realist Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında müstəsna xidmətlər göstərdi. Məhz buna görə də belə tərəqqipərvər qəzet mürəcə, işğalçı bir rejimin əsarəti altında çox yaşaya bilmədi. "Əkinçi" qəzeti bağlandıqdan sonra çar hökuməti üçün "təhlükəli" hesab edilən Zərdabının Bakıda qalması lazım bilinmirdi. Bu məqsədlə Həsən bəy Zərdabi Yekaterinodar Şəhər Gimnaziyasına müəllim göndərmək adı ilə 1878-ci ildə Bakı real gimnaziyasındakı işindən – müəllimlikdən azad edildi. İki ilədək bir müddət ərzində işsiz qalan millət fədaisi Bakı şəhərində hara müraciət edərsə onu heç bir yerdə işə qəbul etmirdilər. Nəhayət, 1880-ci ildə ailəsi ilə birgə, doğulub boya-başa çatdığı Zərdab kəndinə köçmüş və 16 il burada həyat sürmək məcburiyyətində qalmışdır.

O, Zərdabda kənd təsərrüfatı sahəsində kəndlilərə məsləhətlər verir, məqamı yetişəndə yerli camaata öz maarifpərvər, demokratik ideyalarını çatdırırdı. Bakıdan kənarda yaşamasına baxmayaraq, o yenə də mətbuatda fəal iştirak edirdi. 1880-1890-cı illərdə nəşirin Bakıda və Tiflisdə çıxan "Ziya", "Kəşkül", "Kaspi", "Novoye obozreniye" və s. qəzetlərdə Azərbaycan və rus dillərində çoxlu elmi-kütləvi məqalələri nəşr olunmuşdur.

Həsən bəy Zərdabi 1875-ci ildə "Əkinçi" qəzetinin 1,4,8-ci, 1876-cı ildə 26-cı saylarında və 1899-cu il "Kaspi" qəzetinin 172-ci sayında torpaqşünaslığın əsas müddəaları və əkinçilik mədəniyyəti haqqında ətraflı məlumatlar vermişdir, torpağın xışla deyil, kətanla şumlanmasını təklif etmişdir. Həyatının son illərində Həsən bəy Zərdabi Bakı Şəhər Dumasında maarif şöbəsində rəsmi vəzifədə çalışaraq Bakı və ətraf kəndlərdəki məktəblərə başçılıq etmişdir. 1906-cı ildə Bakıda keçirilən Azərbaycan müəllimlərinin birinci qurultayında fəal nümayəndələrdən biri də o olmuşdur. Gərgin elmi fəaliyyətlə məşğul olan Həsən bəy Zərdabi həddindən artıq işləyib özünü yorduğu üçün illic olmuş və 1907-ci il noyabr ayının 28-də vəfat etmişdir. O,

1907-ci ildə köhnə Bibiheybət məscidinin yaxınlığında dəfn olunsada, 1937-ci ildə həmin ərazi dağıdılmış, mərhumun sümükləri bir neçə il evdə ailəsinin yanında qalmışdır. 1957-ci ildə Həsən Bəy Zərdabının vəfatının

50 illiyi qeyd olunarkən onun sümükləri Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdur. Azərbaycan Təbiət Tarixi Muzeyi Həsən bəy Zərdəbinin adını daşıyır.

Deyirlər ki, mətbuat güzgüdür,

inkişafına kömək etmişdir. "Keşkül" Azərbaycan millətinin inkişafı və başqa millətlərlə dostluq əlaqələrini möhkəmlətməsi haqqında da müsbət səciyyə daşıyan məqalələr verirdi. Bu məqalələrin bir çoxu mövzu- su, ideya istiqaməti, dili və üslubu, ehtiraslılığı ilə fərqlənirdi.

1870-ci ildən 1889-cu ilədək Qafqazda 56 mətbuat orqanı fəaliyyət göstərmişdir. Bunun 20-si rus dilində, 15-i gürcü dilində, 15-i erməni dilində, 3-ü Azərbaycan dilində idi.

doktoru Mirzə Cəlilin əsas qayəsi milləti müasir dünyaya uyğun ölçülər səviyyəsində görmək idi. "Molla Nəsrəddin" bu amallar uğrunda mübarizə fonunda yazılmışdı. Jurnalın ilk nömrəsi 1906-cı il aprelin 7-də çıxdı. Jurnalın yazıları bütöv bir millətin başına açılan oyunların, əzab-əziyyətlərin, haqsızlıqların satirik ifadəsi idi. Jurnalın birinci nömrəsi 1.000 nüsxə tirajla çap olunub yayılardan sonra az müddətdə "Molla Nəsrəddin" adı dillərdə gəzməyə

1919-cu ildə 20-dən çox bolşevik qəzeti nəşr olunmuşdur. Azərbaycan dilində "Bakı Fəhlə Konfransının Əxbarı", "Azərbaycan gəncləri", "Hürriyyət", "Haqq", "Füqəra sədəsi", "Zəhmət sədəsi", "Oktyabr inqilabı", "Gənc işçi", "Azərbaycan fəqərəsi", rus dilində "Nabat", "Molot", "Proletari", "Raboçi put", "Qolos truda", "Bednota", "Molodoy raboçi", "Novı mir" və başqaları Azərbaycan bolşeviklərinin nəşr etdikləri qəzetlər idi. Doğrudur, bu qəzetlərin ömrü çox az. Azərbaycanca sovet hakimiyyətinin ilk illərində "Kommunist" və "Bakinski raboçi" qəzetlərinin səhifələrində qəzalardan tez-tez materiallar dərc olunurdu. 1923-cü il iyunun 16-da Bakıda "Kəndçi qəzetəsi"nin birinci nömrəsi çapdan çıxdı. Azərbaycan Kommunist (bolşeviklər) Partiyasının Mərkəzi Komitəsi (KPMK) 1923-cü il iyulun 2-də Bakıda Şərq qadınlarının, xüsusilə Azərbaycan qadınlarını ictimai-siyasi həyata alqışdırmaq məqsədilə aylıq, ədəbi, ictimai və siyasi jurnal olan "Şərq qadını"nın nəşr olunmasını qərara aldı. "Şərq qadını" jurnalı

görmüş "İdman" qəzetinin artıq 70 -
dən çox yaşı var.

Sonrakı illərdə "Ədəbiyyat" (1933), "Azərbaycan pioniəri" (1938), "Kırpı" jurnalı (1952), "Bakı" (1958) və s. qəzetləri meydana gəlmişdir. Ümumiyyətlə, "Molla Nəsrəddin" in Tiflisdə 370 nömrəsi, Təbrizdə 8 nömrəsi və Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra Bakıda 398 nömrəsi çıxmışdır. "Molla Nəsrəddin" çap edilib yayıldıqdan sonra onun təsiri altında Qafqazda, Orta Asiyada, Volqa-boşunda, İranda və İran Azərbaycanında, Dağıstanda və başqa yerlərdə bir sıra satirik və yumoristik jurnallar çıxmışdır. Bu jurnalların bir çoxu "Molla Nəsrəddin" in layiqli ardıcıları olmuş, inqilabi-demokratik ideyaları yaymışdır. Bəzi satirik jurnallar isə liberal görüşlərdən irəli gətirmiş, aşağı səviyyədə çıxmışdır.

1911-ci il noyabrın 29-dan Bakıda "Məktəb" adlı yeni bir uşaq jurnalı nəşrə başladı. 1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet Hakimiyyəti qurulduqdan sonra 1921-ci ildə nəşrə başlayan "Maarif" (cəmi 2 nömrəsi çıxmışdır) və "Qırmızı günəş" (sonra Qızıl cavanlıq 343), 1923-cü ildən çıxan "Gənc pioner", 1927-ci ildən çıxan "Pioner" jurnalları, "Azərbaycan pioneri" qəzeti və s. mətbuat orqanları yeni nəslin tərbiyə olunmasında mühüm rol oynayırdılar.

Bir çox ölkələri bürüyən yenicədanqurma havası Azərbaycana da çatdı və ictimai mühitə kəskin təsir göstərdi. Millətin dirçəliş dövrü kimi tarixdə qalan 1989-cu ildə “Azərbaycan” qəzeti yaradıldı. Müstəqil mətbuatın qaranquşları hesab edilən “Səhər” qəzeti 1989-cu ilin 4 avqust tarixində və “Azadlıq” qəzeti 1989-cu ilin 24 dekabr tarixində işıq üzü gördülər. “Səhər”ə tanınmış jurnalist Məzahir Süleymanzadə, “Azadlıq” a tanınmış jurnalist Nəcəf Nəcəfov rəhbərlik edirdilər.1990-cı ildə “Zerkalo”, “Səs”, 1991-92-ci illərdə “Yeni Müsavat”, “İki Sahil”, “525-ci qəzet”, “Yeni Azərbaycan” qəzetləri nəşr olunmağa başladı.

Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir çox milli-mənəvi dəyərlərə qayıdış mətbuat sahəsində də özünü göstərdi. Bu gün ölkəmizdə yüzlərlə mətbuat orqanı-qəzet və jurnal fəaliyyət göstərir. Milli mətbuatımız illər keçdikcə daha da bəllüləşsə, saflaşsacaqdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin sərəncamı ilə "Əkinçi" qəzetinin nəşrə başladığı gün – 22 iyul Milli Mətbuat və Jurnalistika Günü kimi qeyd olunur. Hazırda ölkədə 4500-ə yaxın mətbuat orqanı Ədliyyə Nazirliyinə (ƏN) qeydiyyatdan keçib. Böyüklüyü və içikliyindən asılı olmaya, dünyanın bütün xalqları gec-tez öz tarixinə itfixarla yazır: filan vaxtda bizdə ilk məktəb açılmışdır... Birinci qəzet, birinci jurnal, birinci çap kitabı nəşr edilmişdir...

Camisi üç-dörd sözlə ifadə olunan bu tarixi həqiqətlərdən hər birinin həmin xalqın həyatında necə mühüm yenilik yaratdığını, onun tərəqqi və yüksəlişi üçün necə əhəmiyyətli olduğunu yalnız o xalq yaxşı tanıyanlar yaxşı başa düşə bilərlər.

Her hansı bir xalqın öz ana dilində ilk qəzeti oxumasına gəlildə, şübhəsiz, bu da həmişə hər yerdə əlamətdar hadisə olur. Öz dövrü mətbuatını Avropa XVI əsrdə, Rusiya isə XVIII əsrin ilk illərində yaratdığı halda, Azərbaycan buna ancaq 1875-ci ildə nail olmuşdur; yəni feodal mülkiyyəti və orta əsr geriliyinin ucbatından "İkinci"nin mənsub olduğu xalqın intizarı çox uzun çəkmişdir.

düşən işıq

Mətbuatı 147 yaşında

cəmiyyətin güzəgüsü. Cəmiyyət hansı səviyyədədirsə, mətbuat da o səviyyədədir. Ötən əsrin sonlarında yenidən müstəqillik qazanan Azərbaycan ələ ilk dövrlərdən başlayaraq müstəqil mətbuat formalaşmağa başlamışdı. Sözsüz ki, o dövrün ağır ictimai-siyasi və iqtisadi durumu mətbuata da öz təsirini göstərirdi. Söz və fikr azadlığının hər addımca boğulması, jurnalistlərin fiziki və mənəvi təzyiqlərə məruz qalması da həmin dövrün xarakterik cəhətlərindən idi.

Uzun müddət Zaqafqazı-
yanın inzibati və mədəni mərkəzinin
Tiflis şəhəri olması mətbuat və ədə-
biyyata da öz təsirini göstərmişdir.
Bakıda ilk rus qəzetinin nəşrinədək
Azerbaycan xalqının iqtisadi və mə-
dəni həyatına adı faktları Tiflisdə çı-
xan rus qəzetləri əks etdirirdi. XIX
əsrin 20-ci illərindən başlayaraq “Tif-
lisskiye vedomosti”, “Zakavkazski
vestnik”, “Kavkaz”, “Novoye obozre-
niye” və başqa qəzetlərdə Azərbaycan
xalqının ədəbi həyatına adı yazıl-
lar əhəmiyyətli yer tuturdu.

“Tiflisskiye vedomosti” Qafqazda rus dilində çıxan ilk qəzet idi. Bu qəzetdə dekabristlərin iştirakı, qəzetin redaktor müavini V.D.Suxorukovun 14 dekabr hadisələri ilə sıx əlaqədar olması və s. haqqında məlumatlar vardır. Rus-Azərbaycan ədəbi əlaqələri haqqında maraqlı tədqiqatlar aparan alimlər “Tiflisskiye vedomosti” qəzeti haqqında da yeri gəldikcə bəhs etmişlər. “Tiflisskiye vedomosti” qəzetinin bəzi məqalələri mərkəzi qəzetlərdə yenidən dərc edilirdi. Bu qəzet 1829-cu ildə gürcü dilində, 1830-cu ildə fars dilində, 1832-ci ildə isə Azərbaycan dilində də buraxılmışdır. Azərbaycanca qəzetin adı “Tiflis xəbərləri” idi.

1877-1878-ci illər Rus-Türk müharibəsi başlanan zaman arxa cəbhədə “türk-tata” dilində qəzetin mövcudluğundan ehtiyat edən Rusiya hökumətinin göstərişi ilə 1877-ci ilin sentyabrın 29-da “Əkinçi”nin nəşrinə rəsmən xitam verilmişdi. Bundan sonra “Ziya”, “Kəşkül” qəzetləri işıq üzü gördü. “Kəşkül”, “Əkinçi” ilə “Ziya” arasında orta bir mövqə tutmuşdu, lakin “Əkinçi” yə daha artıq dərəcədə meyli hiss edirdi. Ziyalıların şüurunda “Azərbaycan milləti” məfhumunun oyanması “Kəşkül” dövrünə təsadüf edirdi. Onlar başa düşmüşdülər ki, “din” və “millət” məfhumları ayrı-ayrı şeylərdir. “Kəşkül” qəzeti öz səhifələrində bu məsələləri aydınlaşdırmağa səy göstərmiş və ictimai-siyasi şüurun

Əgər ayrı-ayrı elmi cəmiyyətlərin, idarə və təşkilatların rəsmi nəşrlərini də nəzərə alsaq, həmin rəqəm 69-a çatır. Həmin mətbuat orqanlarının bir çoxunun ömrü lap az olmuşdur. Cəmi 23 mətbuat orqanı 5 ildən yuxarı yaşaya bilməmişdir. Bunlardan rus nəşrləri aşağıdakılardır: “Qafqaz”, “Tiflisski vestnik”, “Tiflisskiye obyavleniya”, (Tiflisski listok), “Kasp”, “Yuridicheskoe obozrenie”, “Bakinskiye izvestiya”, (Bakinskiy torqovo-promışlenni listok) və “Svernı Kavkaz”.

‘Kəşkür’ qəzeti bağlandıqdan sonra Tiflisdə Azərbaycan dilində mətbuat orqanı yaratmaq üçün bir neçə dəfə təşəbbüs olmuşdur. Məsələn, Məmmədəğa Şaxtaxtinski 1896-cı ildə Azərbaycan dilində ‘Tiflis’ adlı, Kamal Ünsizadə isə 1900-cü ildə ‘Dəniz’ adlı qəzet çıxarmaq istəmişlər. Lakin onların təşəbbüsü fayda verməmişdir. M.Şaxtaxtinski-nin ‘Şərq-Rus’ adlandırıldığı qəzetin birinci nömrəsi 1903-cü il martın 30-da çıxmışdır. Əvvəllər o, həftədə üç dəfə buraxılırdı. 1904-cü il iyunun 8-dən etibarən gündəlik qəzetə çevrilmişdir. ‘Şərq-rus’ qəzeti XX əsrin ilk Azərbaycan qəzetidir, həm də ilk gündəlik Azərbaycan qəzetidir.

Azərbaycan mətbuatının qürur-verici tarixi nəşrlərindən biri də ideyaları və onların gerçəkləşmə üsulları heç vaxt köhnəlməyən "Molla Nəsrəddin" jurnalıdır. Jurnalın re-

başladı. Nəticədə jurnalın 2-ci nömrəsi 2.000 nüsxə tirajla çıxarıldı.

C.Məmmədquluzadə sensor tərifindən jurnalda nəşr olunmasına icazə verilməyən şəkillərin və ya materialların yerini ağ saxlayır və yaxud "Bizdən asılı olmayan səbəblərə görə bu yer ağ qaldı" deyər yazırdı.

“Molla Nəsrəddin” in cəsarətli çıxışları onunla nəticələndi ki, 1907-ci il iyunun 8-də Tiflis general-qubernatoru jurnalın bağlanması haqqında əmr verdi. Bu hadisə xalqın böyük narazılığına səbəb oldu. Bakıda, Şəkiddə, Zaqafqaziyanda bir sıra başqa yerlərdən Tiflisə jurnalın nəşrinin bərpasını tələb edən məktublar gəlirdi. Qısa fasilədən sonra jurnalın 23-cü nömrəsi iyulun 25-də çıxdı. 1908-1909-cu illərdə bir neçə dəfə “Molla Nəsrəddin” jurnalını bağlamağa təşəbbüslər edilmişdir. 1920-ci ildə C.Məmmədquluzadə öz ailəsi ilə köçüb Cənubi Azərbaycana getmişdir. 1921-ci ilin fevralında o, jurnalın nəşrini Təbrizdə yenidən bərpa etmişdir. Təbrizdə “Molla Nəsrəddin” jurnalının 8 nömrəsi çıxmışdır. Sovet hökumətinin təşəbbüsü ilə “Molla Nəsrəddin” in nəşri 1922-ci ilin noyabrında Bakı şəhərinə köçürülmüş və jurnal 1931-ci ilə qədər burada çıxmışdır. Jurnalın sonuncu nömrəsi 1931-ci il yanvarın 7-də buraxılmışdır.

linin 1-ci nömrəsi 1923-cü ilin noyabrında 40 səhifədən ibarət 1000 nüsxə tirajla çapdan çıxmışdır. Jurnalın ilk redaktoru Ayna Sultanova olmuşdur. 1938-ci ildən "Şərq qadını", "Azərbaycan qadını" adı ilə nəşr olunmağa başlayıb.

1926-cı ildə Bakı şəhər komso-
mol təşkilatının konfransı çağırılmış-
dı. Konfransın keçirildiyi gün bir
döstə fəal məktəbli üzərində "Pion-
er" sözü yazılmış 28 səhifəlik jurnal
hazırlamışdı. Uşaqların xətti ilə ya-
zılmış cəmi 50 nüsxə jurnal konfrans
iştirakçılarının çox xoşuna gəldi. Hə-
min nüsxələr "Pioneer" jurnalının ilk
qaranquşu oldu. Aradan bir neçə ay
keçəndən sonra, yəni 1927-ci ilin
fevralında "Pioneer" jurnalı kütləvi ti-
rajla çıxmağa başladı. 1934-cü il
sentyabrın 2-də "Kommunist maari-
fi" qəzeti nəşrə başladı. 1938-ci ildə
adı dəyişdirilərək "Müəllim qəzeti"
adlandırıldı. Qəzet 1941-ci ilin iyu-
nunaqədər bu adla nəşr olundu. 1946-
cı ilin aprelindən "Azərbaycan müəl-
limi" adı ilə yenidən nəşrə başlayan
qəzet sonrakı illərdə də bu adla ya-
şadı.

İdman mətbuatımızın ən böyük tarixə malik nəşri olan "İdman" qəzeti həm də Azərbaycan mətbuatının ən qocamanlarından biri sayılır. 1932-ci ildə ilk dəfə "Azərbaycan bədən tərbiyəçisi" (Fizkulturnik Azerbaydjana) adı altında işıq üzü

